

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
DAILĖS KATEDRA

Dailės (tapybos) magistrantūros studentė **Eglė Stumbrytė**

“HEROJAI”

“Superdidvyrio” ikonos interpretacija šiuolaikinėje visuomenėje

Magistro baigiamasis projektas

Darbo vadovė:
prof. G. Arlauskaitė - Vingrienė
Recenzentas:
doc. V. Zarėka

Šiauliai, 2014

SIAULIAI UNIVERSITY
FACULTY OF ARTS
DEPARTMENT OF ART

Master of fine Arts (Painting) graduate student **Eglė Stumbrytė**

“THE HEROES”

The Interpretation Of A Superhero Icon In Modern Society

Master`s thesis

Labour leader:

Prof. G. Arlauskaitė - Vingrienė

Reviewer:

Doc. V. Zarėka

Šiauliai, 2014

SANTRAUKA

Šiuolaikinėje postmodernioje visuomenėje išsigalėjusios masinės medijos skverbiasi į mūsų kasdienybę paliesdamos ne tik išorinio pasaulio pasaulio suvokimą, bet ir tapatybės sampratą, todėl vaizdai iš ekrano asocijuojasi su realybės suvokimu. Šiuolaikinis kinas superherojų neretai vaizduoja kaip paprastą, fiziškai pažeidžiamą asmenį, įkvėptą komiksų ar filmų, todėl jo heroiskumas tampa atpažįstamas tik iš kostiumo ir „didvyriškų žygdarbių“ miesto gatvėse. Tiek kine tiek realybėje superherojus tampa akivaizdžia imitacija, kaip kauke, už kurios slepiasi asmuo, įtakojamas populiarių vaizdinių, istorijų, pasakojančių apie fantastinius didvyrius.

Kartais žiniasklaidoje pasirodo pranešimų apie reiškinius, kurių iniciatoriai buvo asmenys buvo persirengę kino filmuose matytais personažais. Galima teigti, kad tai paradoksalus reiškinys, kuriame ištrinama tarp fanatasinių herojų pasaulio ir žemiškojo. Ir sukurtas herojaus įvaizdis realizuojasi žemiškoje plotmėje taip įgydamas įvairias fenomenalias apraiškas visuomenėje.

Superdidvyrio įvaizdis turi savo koncepciją, pagrįstą mitologinėmis, religinėmis, filosofinėmis teorijomis. Istorija byloja ir apie herojų ypatingą reikšmę karo metu. Jis tampa savotišku filmų kūrėjų atsaku į tuo metu aktualias socialines, politines bei globalines problemas.

Superherojus Lietuvoje nėra aktualus reiškinys, tačiau dėl vakarų bei masinių įtakos, šiuolaikiniai jaunieji menininkai nenusigręžia nuo šios tematikos ir perima jų vaizdavimą savo kūryboje.

Savo kūrybinėje darbo dalyje vizualizuoju žmogų imituojantį herojų, tarsi paklydusį tarp dviejų erdvių: ekrano ir realybės. Taip atradusį ir kartu praradusį savo tapatybę superherojaus kostiume.

SUMMARY

In this post- modern society, the established mass media is penetrating into our daily lives and affects not only the perception of the outside world but also the concept identity, and images from the screen are associated with the perception of the reality. In modern cinema super hero often depicted as a simple as physically vulnerable person inspired by comic books or movies, and his heroism becomes recognizable only in costume and heroic feats of the city streets. Both cinema and reality, super hero becomes obvious imitation as a mask behind which hides a person influenced by popular imagery, story telling about fantastic heroes.

Sometimes it appears in the media the initiators of the event dressed as the movies characters. It can be stated that there is a erasing line between fantasy and the real world in this paradoxical phenomenon. The image of the hero realized earthly plane acquiring various phenomenal manifestations in society. Superhero image has its own concept based on mythological, religious, philosophical theories. History testifies about the character's special meaning during the war. It becomes a kind of response to the filmmakers during the relevant social, political and global issues. Lithuania superhero phenomenon is not relevant, but for the western and the mass media influence young contemporary artists do not turn away from this theme and use it in their creation.

In my creative work I depict characters that are lost between the two spaces: the screen and reality. And who discovers and at the same time loses one's identity along superhero costume.

TURINYS

ĮVADAS.....	7
SANTRAUKA.....	4
SUMMARY.....	5
I. KŪRYBINIO DARBO KONCEPCIJA.....	9
1.1 Superherojaus apraiškos visuomenėje.....	9
1.2 Superherojaus įvaizdis.....	12
1.3 Superherojai kaip meno kūrinių objektai.....	15
II. KŪRYBINIŲ DARBŲ REALIZAVIMAS.....	17
2.1 Darbo temos ir idėjos paieškos.....	17
2.2 Spalviniai, kompoziciniai ieškojimai.....	21
2.3 Galutinės koncepcijos vizuolizavimas. Baigiamojo darbo etapiškumas.....	23
III. KOLEKCIJOS „HEROJAI“ ANALIZĖ.....	25
IŠVADOS.....	26
LITERATŪRA.....	27
ILIUSTRACIJOS	28
PRIEDAI.....	29
DARBŲ CIKLAS „HEROJAI“.....	37
MAGISTRO DARBAS SKAITMENINIAME VARIANTE.....	41

ĮVADAS

Kaukė – tai simbolis, kupinas priešybių, kurios neretai taip lengvai persilieja viena į kitą, kad lygiateisių jo reikšmių spektras teikia įvairias interpretacijos galimybes. Kiekvienas simbolis yra iki galo neapibrėžtas, vis dėlto atrodytų, kad nė viename reikšmių ribos nėra tokios paslankios kaip kaukės simbolyje. Kaukė tuo pat metu ir uždengia, ir atidengia, naikina ir saugo...¹

Šiuolaikinėje visuomenėje individas neišvengiamai įtakojamas masinės medijos, kuri yra tapusi kasdienybės dalis. Superherojaus fenomenas įvairiai interpretuojamas ir įgyja įvairias apraiškas visuomenėje. Šis įvaizdis tėra ikona, turinti mitą, tik kaukė, už kurios gali slėptis bet kas.

Darbo aktualumas

Nors Lietuva neturi nacionalinio superherojaus, tačiau dėl masinių žiniasklaidos priemonių skverbimosi į visuomenės kasdienybę, amerikietišku superdidvyrių ikonos žinomos visame pasaulyje. Kadangi šis reiškinytis yra popkultūros dalis – tai tampa savaime aktualu.

Darbo objektas

Aliejinės tapybos keturių darbų kolekcija „Herojai“.

Darbo tikslas

Išanalizavus literatūrinius, meninius šaltinius, nutapyti tapybos darbų kolekciją vizualizuojant žmogų imituojantį superherojų.

Uždaviniai

Rinkti, sisteminti ir analizuoti literatūrinius bei meninius šaltinius;

Suformuoti darbo koncepciją;

Kūrybinių darbų idėjos gryninimas, kompoziciniai bandymai;

Vizualizuoti suformuluotą idėją.

Strategija

1. Temos ir koncepcijos suformulavimas.
2. Problematikos formulavimas.
3. Darbo tikslų bei uždavinių nustatymas.

¹ Joana Tabor / *Kaukės motyvas Jurgio Savickio ir Witoldo Wojtkiewicziaus kūryboje* [žiūrėta 2013m. gruodžio 15d.].Prieiga internetu: <[http://www.llti.lt/failai/Nr23_Str_Tabor\(1\).pdf](http://www.llti.lt/failai/Nr23_Str_Tabor(1).pdf)>

4. Literatūrinės bei vizualinės informacijos rinkimas, sisteminimas, analizavimas.
5. Teorinės magistro darbo dalies parengimas.
6. Meninės idėjos vizualizacijų galimybių paieškos.
7. Kūrybinės magistrinio darbo dalies įvykdymas.

I. KŪRYBINIO DARBO KONCEPCIJA

1.1 Superherojaus apraiškos visuomenėje

Šiuolaikinėje postmodernioje visuomenėje įsigalėjusios masinės medijos kurios skverbiasi į mūsų kasdienybę paliesdamos ne tik išorinio pasaulio suvokimą, bet ir tapatybės sampratą. Vaizdai iš ekrano niveliuojasi su realybės suvokimu. Savo ruožtu superherojus šiose plotmėse igyja marginalias interpretacijas ir tai atsispindi fenomenaliose apraiškose visuomenėje. Šiuolaikiniame populiariajame kine superherojus taip pat neretai vaizduojamas kaip paprastas, fiziškai pažeidžiamas asmuo, įkvėptas komiksų ar filmų. Jo heroiskumas tampa atpažįstamas tik iš kostiumo ir „didvyriškų žygdarbių“ miesto gatvėse. Taip tarsi išnyksta riba tarp stereotipinio super galių turinčio didvyrio ir paprasto mirtingojo. Superherojumi gali tapti bet kas. Tiek kine tiek realybėje superherojus tampa akivaizdžia imitacija, tik kauke, už kurios slepiasi asmuo įtakojamas populiarių vaizdinių, istorijų pasakojančių apie fantastinius didvyrius.

2010 m. amerikiečių sukurto postmodernistinio filmo „Ateik čia, arba gausi į dūdą“ (Kick – Ass) pagrindinis superherojus skiriasi nuo pastarųjų (Supermenas, Betmenas) tuo, kad yra pažeidžiamas, nes niekuo neypatingas. <...> Deivas priklauso vidurinei klasei ir galimybių tapti naujuoju Briusu Veinu (Betmenas) ar Toniu Starku (Geležinis žmogus) neturi. Tad Deivas pasirenka netradicinį būdą. Jis internetu nusiperka apgailėtinais atrodantį kostiumą su kauke ir, pasirinkęs pravardę „Kick–Ass“ bei apsiginklavęs savo naivumu, išeina į gatvę. Pirmasis susidūrimas su nusikaltėliais baigiasi tragiškai, bet tai neatbaido Deivo nuo tolesnių žygių. Per vieną žygį, kai jis stengėsi apginti beginklį žmogų nuo trijų jį puolančių mušeikų, jį nufilmavo vienas iš praeivių. Paskui filmukas pateikiamas „YouTube“, ir netrūkus „Kick–Ass“ tampa virtualaus pasaulio fenomenu.²

Filme atskleidžiamos postmodernistinės idėjos, kurios susijusios su vartotojiškumu, tiksliau, akcentuojamas jauno žmogaus santykio su masine medija aktualumas.

Anot filmo recenzentės Godos Jūrevičiūtės <...> režisierius labai sumaniai keičia žiūrovo žvilgsnį: kartais žiūrovas yra objektyvus stebėtojas, kartais jis priverstas susitapatinti su veikėju.

² G.Jūrevičiūtė/*Komiksų pasaulis tampa tikrove*. [žiūrėta 2013 metais spalio 25d.] Prieiga internetu:<<http://www.atgimimas.lt/Kultura/2010-metai-liepos/Komiksu-pasaulis-tampa-tikrove>>

Keičiamas ir erdvės suvokimas: sceną stebime per ją filmuojančio telefono ekraną, televizorių, „YouTube“, paslėptą kamerą, lyg tiesioginę transliaciją internetu. Tai jaučiamės taip, lyg žaistume vienodą žaidimą, tai esame perkelti į pieštą komiksų pasaulį³.

Tokia filmo vizualizacija atskleidžia technologijų kasdieniškumą, jų vartojimo inertiškumo problematiką visuomenėje, kuri neišvengiamai įtakoja individo tapatybę ir formuoja jo idealus.

Teoretikas G. Debordas bei belgų rašytojas ir filosofas R. Vaneigemai popkultūrą įvardija kaip spektaklį užvaldantį asmens laisvalaikį <...> paversdama žmogų industriniu viešųjų ryšių ir prekių ženklų vartotoju.⁴ Visgi jautriausia masinės vartotojiškos kultūros dalim tampa jaunoji karta. Anot R. Ponelienės <...> Debordo ir jo bendražygių išdėstytos idėjos gali būti taikytinos suaugusiajam, bet ne vaikui, kuris žiūrėdamas „spektaklį“ neišsąmonina, kad stebimi vaizdai nėra tikrovės atspindys.⁵

Kartas nuo karto žiniasklaidoje pasirodo pranešimų apie tam tikrus reiškinius, kurių iniciatoriai buvo asmenys persirengę kino filmuose matytais personažais. Jų veikla pasireiškia įvairiai: nusikaltimais, nusikaltėlių medžiokle ar tiesiog tokiu propaguojamu gyvenimo būdu. Galima teigti, kad tai paradoksalus reiškinys, kai tarsi ištrinama riba tarp fantasmagorinio herojų pasaulio ir žemiškojo. Kai sukurtas, šiuo atveju superherojaus įvaizdis realizuojasi žemiškoje plotmėje ir įgyja įvairias fenomenalias apraiškas visuomenėje.

2009 metais, JAV, Niujorke susikūrė judėjimas „Tikrovės superherojai“ (Real – life superheros). Tai žmonių, persirengusių superherojais grupė, kurie klaidžioja po miesto gatves ir kovoja su nusikaltėliais, prisideda prie aplinkos tvarkymo, rūpinasi benamiais. Šių superherojų skaičius vis didėja ir plečiasi į kitus miestus ir net šalis (Australija, Prancūzija, Italija). Tai tapo pakankamai populiarus reiškinys. Superherojaus įvaizdis atkreipia daugiau televizijos, valdžios, spaudos atstovų dėmesio, taip pat grupė išpopuliarėjo virtualiose erdvėse (Youtube; Facebook). Vienas iš „Tikrovės superherojų“ (Real – life superheros) judėjimo narių save pristatė taip: „Aš pasitelkiu komiksų superherojų atributiką, kad išsiskirčiau ir įkvėpčiau kitus. Tokiu būdu skleidžiu žinią, kad žmonės atkreiptų dėmesį į problemas visuomenėje“.

³ G.Jūrevičiūtė/*Komiksų pasaulis tampa tikrove*. [žiūrėta 2013 metais spalio 25d.] Prieiga internetu: <<http://www.atgimimas.lt/Kultura/2010-metai-liepos/Komiksu-pasaulis-tampa-tikrove>>

⁴ Reda Ponelienė/*Vaikų atsparumo vartotojiškai kultūrai ugdymo teorinių konstrukčių pagrindimas postmodernizmo kontekste*. 2012 [nr] 18(1). [žiūrėta 2013 metais, gruodžio 20d]. Prieiga internetu <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2012~ISSN_1822-119X.N_18_1.PG_30-46/DS.002.0.01.ARTIC >

⁵ Ten pat

Lietuvos kontekste superherojaus kultas nėra taip paplitęs. Tačiau vienas iš analogiškų herojaus fenomeno apraiškų tai - „Vilniaus betmenas“ (Renatas Kačinauskas), kuris taip pat savaip kaunasi už teisybę, kartais susigrumdamas net su pačiais policininkais.

Egzistuoja ir kiti - už herojų kaukių savo tapatybes slepiantys visuomenei pavojingi asmenys. <...> Tai, kad veidai komunikuoja vienas su kitu, žmogui yra nepaprastai vertingas dalykas. Jei tasai ryšys nutraukiamas panaudojus kaukę, žmogus tampa sau pačiam priešiška esybe, maitinama slaptų aistrų. Taigi užsidėdamas kaukę žmogus apiplėšia savo žmogiškumą ir didina chaosą, kuris kelia grėsmę tvarkai ir gyvenimui pasaulyje.⁶

Dar 2012 m. žiniasklaidoje pasirodė pranešimas apie Amerikoje gyvenantį J. Holmes, kuris <...> nusidažė plaukus oranžine spalva ir tvirtino esantis komiksų personažas Džokeris – mirtinas Betmeno priešas <...> užpuolikas šaudė sausakimšoje kino salėje per naujausio filmo apie Betmeną „Tamsos riterio sugrįžimas“ (The Dark Knight Rises) pirmąjį naktinį seansą <...>.⁷

Apskritai kaukės <...> pasiduoda tam tikrai gradacijai: nuo negatyvių interpretacijų, aiškinančių kaukę kaip tiesos uždangą ir tikrovės falsifikaciją; neutralių teiginių, kad kiekvienas nešioja kokią nors kaukę, dėl to ji yra vienintelė galima tikrovė, kurią būtina priimti; iki pozityvių tvirtinimų, kad kaukė – tai šarvai, saugantys trapią vidujybę, ir tik su jais gali šioji išgyventi; ir galiausiai iki kraštutinio teigiamo požiūrio, pagal kurį kaukė – tai geresnė tikrovė, tai, kas priartėja prie tobulybės, dievybės.⁸

⁶ Joana Tabor / *Kaukės motyvas Jurgio Savickio ir Witoldo Wojtkiewicziaus kūryboje* [žiūrėta 2013m. gruodžio 15d.].Prieiga internetu: <[http://www.lti.lt/failai/Nr23_Str_Tabor\(1\).pdf](http://www.lti.lt/failai/Nr23_Str_Tabor(1).pdf)>

⁷ Autorius nenurodytas/ 12 žmonių nušovęs „džokeris“ teisme atrodė apkvaitęs [žiūrėta 2013m. gruodžio 17]Prieigainternetu:

<http://www.alfa.lt/straipsnis/15048153/12.zmoniu.nusoves.dzokeris.teisme.atrode.apkvaites=2012-07-23_20-29/>

⁸ Joana Tabor / *Kaukės motyvas Jurgio Savickio ir Witoldo Wojtkiewicziaus kūryboje* [žiūrėta 2013m. gruodžio 15d.].Prieiga internetu: <[http://www.lti.lt/failai/Nr23_Str_Tabor\(1\).pdf](http://www.lti.lt/failai/Nr23_Str_Tabor(1).pdf)>

1.1. Superherojaus įvaizdis

Superherojus, tampa savotiškas filmų kūrėjų atsakas į pasaulyje vykstančias tuo metu aktualias socialines, globalines ar politines problemas.

Per Didžiąją ekonominę depresiją Amerikoje nusivylusiems žmonėms vilties nugalėti sunkumus įkvėpdavo Betmenas ir Supermenas. Kai prasidėjo kosmoso užkariavimas, gimė "Fantastiškas ketvertas". Į ginčus apie toleranciją mažumoms amerikiečiai atsakė "Iksmenais". Genetinių eksperimentų baimė pagimdė „Žmogų – vorą“ (Spider – man) ir „Halką“ (Hulk). Neseniai matytas „Geležinis žmogus“ gimė Vietnamo karo išvakarėse.⁹ O po rugsėjo 11- osios įvykių smarkiai išaugo filmų apie superherojus kūrimas ir jų reitingai.¹⁰

Žymaus XIX a. pab. – XX a. pr. prancūzų mokslininko Gustave Le Bon, analizavusio minios fenomeno ypatybes teigimu, minia yra valdoma įvairiausių jausmų, vienas iš jų – stiprus tikėjimas <...> tai minios įsitikinimams būdinga tam tikra forma, kurią būtų galima pavadinti religiniu jausmu <...> kad ir kam skirtas šis jausmas – nematomam Dievui, stabui ar didvyriui - iš esmės jis religinis.¹¹ Visuomenei visais laikais buvo reikalingas (pseudo)didvyris, pasaulio gelbėtojas, įkūnijantis savybes, pralenkiančias žmogiškąsias galimybes. Nėra skirtumo ar tai mitologinė būtybė, nuodėmių atpirkėjas ar komiksinis/animacinis super galių turintis herojus.

2012 metais sukurtame dokumentiniame filme “Dievų antrininkai kaip komiksų knygų ir filmų superherojai“ (The Replacement gODS (Expose on Comic Book and Super Hero Films) detalai aiškinama, kaip mitologinė ir biblijinė simbolika tampa pagrindiniu inspiracijos šaltiniu kuriant visam pasauliui pažįstamus superdidvyrius.

Čia reikėtų paminėti ir F. Nyčę bei jo antžmogio filosofiją, kuri skelbė, jog Dievo nėra, o yra tik pranašėnis žmogus, antžmogis arba supermenas. Tai ir padėjo pamatus pirmojo superherojaus atsiradimui.

Pirmą kartą šis vardas pasirodė 1933 m. trečiame fenzino “Mokslo fikcija” (Science Fiction) numeryje. Apsakyme “Supermeno viešpatavimas” (The Reign of Superman) pasirašyto Herberto S.Faino (Herbert S.Fine) vardu, Supermenas buvo neigiamas charakteris, disponuojantis parapsichologiniais gabumais ir gyvenantis futuristiniame mieste. Po pseudonimu Fain (Fine) slėpėsi

⁹ Autorius nenurodytas /*Dieve, saugok Ameriką*, [žiūrėta 2013m. gruodžio 23] Prieiga per internetą: <<http://www.diena.lt/dienrastis/priedai/tvdiena/dieve-saugok-amerika-filmo-recenzija-367200>>

¹⁰ Autorius nenurodytas/ *Mitologijos bei komiksų herojai* [žiūrėta 2013m. gruodžio 23] prieiga per internetą: <http://matricoslabirinte.blogspot.com/2013/01/mitologijos-bei-komiksu-herojai-kaip.html>>

¹¹ Gustave Le bon/ *Minios psichologija*. Vaga. 2011m. Vilnius p. 65

žydiškos kilmės paauglys D. Sigelas (Jerry Siegel), o D. Šasteris (Joe Shuster) iliustravo apsakymą.¹² Atėjus II-ajam Pasauliniam karui kūrėjai nusprendė pakeisti blogojo Supermeno įvaizdį į gerą, taip sąmoningai siekiant jį atitolinti nuo nacistinių idėjų nes Adolfo Hitlerio režimas taip pat rėmėsi F. Nyčės antžmogio teorija, tikintis jog taip sukursią pranašesnę žmonių rasę, vadinamą arijais. Tačiau nors Supermeno charakteris pakitęs – antžmogio idėjos neatsisakoma. Vis dar teigiama, jog Dievas yra miręs. Komiksuose aiškiai vaizduojamas Supermeno pranašumas prieš kunigą.

Pirmųjų filmų apie Supermeną autorius T.Mankevičius (T.Mankiewicz) pasitelkia šio herojaus gimimo istorijai papasakoti simbolius iš Biblijos <...> šio filmo pradžioje iškart paaiškėja, jog Supermeno vardas yra „Kal'EI“, išvertus iš hebrajų kalbos, tai reiškia „Dievo balsas“. <...> Supermenas buvo išsiųstas savo tėvo iš Dangaus į Žemę kaip bejėgis kūdikis. Atvyksta kosminiu laivu, kaip kad Mozė, kuris buvo aptiktas krepšyje. Supermenas buvo užaugintas paprastų tėvų, kurių vardai pagal 1939 – ujų metų komiksus - Juozapas ir Marija (vėliau pakeistas į Martą). Ir kaip kad Jėzus gyveno dykumoje prieš pradėdamas savo misiją – Supermenas praleidžia ilgą laiką Sibiro dykynėse, prieš pradėdamas įgyvendinti savąjį pašaukimą. 1978 – ujų Supermeno filme atskleidžiama, jog Klarkas Kentas savo misiją (kaip Kristus) pradeda 30 – ies metų amžiaus.¹³

Dar vienas lygiavertis Supermeniui herojus, nemažiau populiarus – Betmenas. Pirmą kartą šis herojus paminėtas 1939 metais, komiksų knygoje „Detective comics“. 1940 metais išleistas komiksas vien apie Betmeno nuotykius. Pirmą kartą ekranuose pasirodo 1943 metais. Šis superdidvyris taip pat turi paralelių su biblijine simbolika, tačiau ji priešinga Supermeniui. Filmo „Nakties riterio sugrįžimas“ redaktorius D. Onylas (D.O'Neil) svarsto, kad <...> „viena iš priežasčių, kodėl Betmenas buvo populiarus taip ilgai, yra ta, jog jo ikonografija yra tiesiog stulbinančiai panaši į demoną, turint omenyje viduramžių laikų piešinius, kuriuose vaizduojamas velnias (ragai, šikšnosparnio sparnai)¹⁴...“ <...> Ant komiksų leidinio „Betmenas – demono sūnus“ (Batman Son Of The Demon) (viršelio vaizduojamas degantis viešbutis, pavadinimu „Betliejus“. Biblijoje Betliejus – tai Kristaus gimimo vieta.

Atsigręžiant į Betmeno priešus, logiška ir tuo pačiu paradoksalu, kad dauguma jų turi sąsają su Kristumi. Džokeris – vienas iš jų. Džokerio įvaizdžiui įkūnyti pasitelkiama ne tik biblijinė, bet ir okultinė simbolika. Būtent filme, Džokerio mėtomos Taro kortos atskleidžia jo tikrąją tapatybę.

¹² Autorius nenurodytas/*Supermenas - amerikietiškos mitologijos numylėtinis* [žiūrėta 2013m. gruodžio 23] Prieiga per internetą: <<http://www.komiksai.com/rastai.php?s=57&sub=2>>

¹³ Prieiga internetu: *Mitologijos bei komiksų herojai kaip Dievo "pakaitalai"* prieiga per internetą :<<http://matricoslabirinte.blogspot.com/2013/01/mitologijos-bei-komiksu-herojai-kaip.html>>

¹⁴ Ten pat

Kortose vaizduojami gyvatės, velnio, drakono simboliai (neskaitant kvailio kortos), Biblijoje aprašomi kaip turintys šėtonišką reikšmę.<...> Tačiau filme užsiliesnoja tik kvailio korta – taip tarsi nurodoma tikroji Džokerio reikšmė. Kortose vaizduojamas kvailys yra dar vienas Jėzaus aprašymas. Okultistai Jėzų įvardija šventuoju kvailiu¹⁵

Kiekvienas superherojus turi savo koncepciją, kuri pagrįsta filosofinėmis, religinėmis, mitologinėmis teorijomis. Šie superherojai tobulėja, vis atgyja ekranuose ir šiandien, jie yra tapę popkultūros ir vakarų moderniosios mitologijos simboliais.

¹⁵ Autorius nenurodytas/ “*Mitologijos bei komiksų herojai*” prieiga per internetą:
<<http://matricoslabirinte.blogspot.com/2013/01/mitologijos-bei-komiksu-herojai-kaip.htm>

1.3 Superherojai kaip meno kūriniai objektai

Nors superherojus Lietuvoje nėra toks aktualus reiškinys, tačiau dėl savaime suprantamos vakarų bei masinių medijų įtakos, šiuolaikiniai jaunieji menininkai nenusigrežia nuo šios tematikos.

Videomenininko Arūno Eimulio 2011 m. sukurta trumpametražio kino juosta iš trijų dalių „SuperM nuotykių“ (SuperM adventures). <...> bandymas pasijuokti iš 8-ojo dešimtmečio Turkijos kino pramonės „šedevrų“ - „Super M nuotykių“. Prieš trisdešimt metų Turkijoje buvo populiarūs Holivudo filmų perdirbiniai. Jeigu JAV rodė „Žvaigždžių karus“ (Star Wars) ar „Supermeną“ (Superman), tai Turkijoje iškart būdavo kuriami tų filmų analogai tik, tiesa, ne tokie profesionalūs. A. Eimulis savo šešių minučių filme šmaikščiai pasityčiojo iš anuometinių Turkijos filmukų. Primityviomis priemonėmis, sukurtas pusiau vaidybinis „Super M nuotykių“, kuo puikiausiai pašiepia to meto turkų komercinio kino sampratą. Negana to, režisierius į šį filmuką įtraukia nūdienos aktualijas, kad ir postmodernizmo, kaip nemeno sampratą, kuri yra labai artima masiniam žiūrovui<...> ¹⁶ Lietuvoje šie filmai buvo rodomi „Scanoramoje“ bei daugelyje kitų užsienio trumpametražių filmų festivalių.

Tapytojos Monikos Furmanavičiūtės tapybos darbe „Kur aš suklydau?“ (Where did I go wrong?) 2011m. Supermeno simboliką naudoja pasitelkdama autoaktą, <...> išreiškiamas infantiliškumas, noras grįžti į saugią vaikystės priebėgą kai kada galima interpretuoti ir kaip moters – žaislo traktuotę <...> ¹⁷

Vienas žymiausių Amerikos menininkų Dž. Kunsas (Jeff Koons) vaizduoja „Halką“ (4;5 pav.) ir „Popajų“ kaip autoportretą. Tai intriguoja, nes autorius žinomas kaip liesas intelektualas vilkintis aukštos klasės verslo kostiumus, šiose skulptūrose reprezentuoja save kaip perdėtai raumeningą herojų. „Popajaus“ skulptūra iš nerūdijančio plieno su neįprastai daug permatomų spalvinių tonų. Rankose laiko sidabro spalvos alavinę skardinę su smaragdo žalios spalvos špinatais. Tai taip pat gali būti traktuojama kaip pinigų puodas. Fizinės jėgos išaukštinimas yra absurdiškas, tačiau realus.¹⁸ <...> Jo skulptūros keliančios daug asociacijų, o preciziškos formos kuriamos iš prabangių medžiagų. Šie meno kūriniai kalba pasaulio elitui, tikinčiam sekso, meno ir

¹⁶ D. Juozapavičiūtė / „Jauna Lietuva trumpai“ prieiga per internetą: <<http://www.lfc.lt/lt/Page=ArticleList&ID=9100>>

¹⁷M.Furmanavičiūtė / „Tapyba“, prieiga per internetą: <<http://www.tapybafurman.lt/site/index.php/paveikslai/>>

¹⁸ *Sexy contemporary antiquities*, prieiga per internetą: <<http://www.economist.com/node/21558235>>

pinigų šventąja trejybe. Meno kolekcionieriai su maloumu įsigyja juos pačius atspindinčius kūrinus <...>.¹⁹

Švedų tapytojas A. Englundas (Andreas Englund) savo tapyboje siekia atskleisti visą superherojaus gyvenimo istoriją <...> viena jo dalis sensta, bet jis vaizduojamas ir savo kitu gyvenimo periodu <...> šis superherojus yra kaip dauguma žmonių. Nei geresnis nei blogesnis. Tik jo darbas yra būti didvyriu, kuris gelbsti pasaulį.<...> Ši istorija dramatiška tuo, kad jis turi įgyvendinti kiekvieno troškimus, kas jam būnant senam kelia stresą. <...>²⁰ Herojaus istorijos dramatiškumas atsiskleidžia ir jo kasdienybėje. Tačiau menininkas nesiekia savo vaizduojamo personažo pateikti kaip kvailio. Šiam didvyriui, kaip niekam kitam reikalingos super galios.

Šiuolaikinis prancūzų menininkas G. Barbieris (Gilles Barbier) savo skulptūrų instaliacijoje taip pat superherojus vaizduoja senus. <...> Dabar jie nebeskraido aplink miestus, gaudydami blogiukus ir gelbėdami pasaulį. Vietoj to jie leidžia paskutines savo gyvenimo dienas superherojų globos namuose. Suglebusi Moteris Katė, mieganti po valgio, ištysusios Pono Fantastiškojo galūnės, Halkas besiilsintis invalido vežimėlyje kol Stebuklingoji Moteris stovi prie merdėjančio Kapitono Amerikos. Instaliacijos pavadinimas -“Slaugos namai“ (L`Hospice).²¹

¹⁹ prieiga internetu: < <http://www.economist.com/node/21558235>> [žiūrėta 2013m. gruodžio 23]

²⁰ Autorius nenurodytas/*Andres Englund Interview*, [žiūrėta 2013m. gruodžio 23] prieiga per internetą: < <http://www.neocollective.com/blog/andreas-englund-interview/>>/

²¹ Autorius nežinomas/*Retired Superheroes at nursing home*, pieiga per internetą: <<http://funguerilla.com/retired-superheroes-in-nursing-home/>>

2. KŪRYBINIŲ DARBŲ REALIZAVIMAS

2.1 Darbo temos ir idėjos paieškos

Temos paieškos prasidėjo stebint, fiksuojant aplinką, buitį, fotografuojant žmones. Atspirties tašku tapo fotografijos su žmonėmis karnavaliniais drabužiais. Sudomino karnavalo aktualumas, jo koncepcija.

Monografijoje apie Rebelais Bachtinas (1968) plėtoja karnavališkumo teoriją, ja bandydamas paaiškinti skirtumus tarp gyvenimo būdo primetamo disciplinuotos socialinės tvarkos ir priespauda kenčiančių žmonių slopinamų malonumų.²²

Karnavalas šventė laikiną išsivadavimą iš vyraujančios tiesos, kurią tvirtino nustatyta tvarka; jo metu buvo naikinamos bet kokios hierarchijos, privilegijų, normų ir draudimų ribos.²³

1 pav.

2 pav.

Remiantis šiomis Bachtino išvalgomis, apie karnavalą, kurio <...> paskirtis buvo išvaduoti, atpalaiduoti kūrybingą ir žaismingą laisvę <...>²⁴, buvo nutapyti darbai kuriuose perteikiau

²² John Fiske/*Populiariosios kultūros supratimas* Žara 2008m p.70

²³ Ten pat

²⁴ John Fiske/*Populiariosios kultūros supratimas* Žara 2008m p. 125

žaismingą nuotaiką, vaizduodama žmones demonstratyviai iškraipytomis veido grimasomis (1 pav.), dėvinčius populiarių herojų kostiumus ir kaukes (2 pav.) intensyviame, kontrastingame kolorite, pabrėžiant sintetiką. Kaip vieną iš karnavališkumo bruožų Bachtinas apibūdina <...> saiko neturėjimą, neskoningumą ir įžūlumą²⁵.

Aktualu paanalizuoti Lejos Tinari (Leah Tinari) tapybą, (3 pav.), kuri taip pat turi sąsajų su karnavališkumo idėjomis, šiuolaikiniame kontekste. <...> Leja Tinari pasitelkia fotografiją atvaizduoti šmaikštaus pobūdžio akimirkas, kurias galima vadinti karikatūriškomis. Dažniausiai fiksuojama besilinksminančių žmonių grupė, kuri charakterizuoja tam tikrą amerikietišką būdą.²⁶ Tinari dažnai įžvalgiai ištraukia į maskaradą. <...> Jos darbai neatspindi fotorealizmo, tačiau pasižymi stilizacija. <...> Jos aplinkos vaizdavimas – tai momentai iš šiuolaikinės postmodernios visuomenės laisvalaikio. Autorė renkasi aristokratiško uždaro pasaulio, prabangių dvarų, primenančių televizijos šou, aplinką²⁷.

(3 pav.) Leah Tinari

(4 pav.) Juan Francisco Casas

Juan Francisco Casas remdamasis fotografija vaizdą perkuria naudodamas tik mėlyną rašiklį. Casas atsisako tradicinio tapybos metodo. Jo kūrinuose realistiškai atvaizduoti portretai bei kūnai demonstratyviai iškraipytomis veido grimasomis (4 pav.).

²⁵ Ten pat

²⁶ L. Tinari/*About The Artist* prieiga per internetą: <http://www.artspace.com/leah_tinari> Straipsnis apie tinari

²⁷ Ten pat

Atkreipus dėmesį į superherojaus kostiumą, pradėjau analizuoti šio fenomeno reikšmę visuomenėje ir mene. Atsižvelgiant į tai, kad superherojaus ikona labai įvairiai interpretuojama, nusprendžiau ieškoti savitos išraiškos, fotografuodama perrengtus modelius, buitishkoje aplinkoje, viešose, įprastose erdvėse, siekiant pabrėžti kontrastą tarp kasdienybės ir žmogaus dėvinčio herojaus kaukę, kai tampa nebeaišku, kas slepiasi už šio įvaizdžio (5- 13 pav.).

5pav.

6 pav.

9 pav.

8

10 pav.

11 pav.

12 pav.

13 pav.

14 pav.

2.2 Kompoziciniai, spalviniai ieškojimai

(15 – 16 pav.) – minimaliai akcentuojamas herojaus kostiumas, nuspręsta labiau koncentruoti dėmesį į žmogaus psichologinę būseną išreikštą portrete. Nutapytas deformotas portretas, tam tikras jo rakursas bei žvilgsnis, išreiškiantis fanatiško panirimo į heroizmą nuotaiką. Daug fono virš portreto – tuštumos būseną, pasiklydimą egzistencinėje erdvėje, vienatvę. Vyrauja raudonos ir mėlynos koloritas (15 pav.), kaip nuoroda į Supermeną, bei vakarų kultūrą, iš kurios kilo šis herojus. Nutapytas autoportretas žaliais plaukais (16 pav.), be užuominų į konkretų personažą, taip tarsi apmąstant savo pačios santykį su herojaus ikona. Tačiau buvo nuspręsta atsisakyti toliau vystyti šią idėją su autoportretu, nes toks tapybos darbas tampa nebylus, neatskleidžia pasirinktos tematikos.

15 pav.

16 pav.

(17 pav.) drastiškai deformuotas portretas, kaip nuoroda į ribos išnykimą tarp animacinių, fantastinių herojų ir paprasto žmogaus. Fantasmagorinis herojus supriešintas su buities elementais. Šiame tapybos darbe atsisakyta akcentuoti psichologinę, egzistencinę būseną, kuri bylotų apie fanatišką panirimą į heroizmą, buvo pasirinkta nutapyti priešingą variantą kai tai tampa nebe psichologine būseną o natūraliu būviu. Personažas tapomas intensyvia žalia, iškreiptos portreto proporcijos. Veikėjas vaizduojamas tarsi atsitiktinai nufotografuotas vakarėlio metu. Taip buvo pasirinkta perteikti šiuolaikinės visuomenės laisvalaikį, kas dar labiau pabrėžia kontrastą tarp fantastinio herojaus ir kasdienybės elementų.

Dėl kompozicinės įvairovės buvo nuspręsta jungti daugiau figūrų (18 pav.). Nutapytame darbe siekta personažus vaizduoti nesvarumo būsenoje, kai riba tarp ekrano ir realybės tampa nebeiški, tačiau visgi kasdieniška. Todėl dominuoja pilki ir juodi tonai, o portretų rakursas ir žvilgsniai išduoda jų sukoncentruotą dėmesį į kamerą.

17pav.

18 pav.

2.3 Galutinės koncepcijos vizualizavimas. Baigiamojo darbo etapiškumas

Sukauptos teorinės medžiagos analizė, modelių fotografavimas bei kompozicinės spalvinės paieškos, padėjo galutinai suformuoti koncepciją kūrybinių darbų vizualizacijai įgyvendinti.

Šiuolaikinėje visuomenėje individas neišvengiamai įtakojamas masinės medijos, kuri egzistuoja kiekvieno kasdienybėje. Superherojaus fenomeną visuomenė įvairiai interpretuoja. Tačiau tai tėra tik kaukė, ikona, su savo mitu, už kurios gali slėptis bet kas. Todėl savo kurybinėje darbo dalyje vizualizuoju žmogų imituojantį herojų, tarsi pasiklydusį tarp dviejų erdvių: ekrano ir realybės. Taip atradusį ir kartu praradusį savo tapatybę.

Baigiamojo darbo etapiškumo analizei pasirinkau vieną darbą – personažą su dujokauke. Kadangi tapau sluoksniais, išskiriu keturis pagrindinius etapus: piešinio persikėlimą ant drobės (19 pav.), pirmasis dažų sluoksnis – plonas, gausiai skiedžiant skiedikliu (20 pav.), taip susižymint pagrindinius tonus, šviesotamsą. Kadangi svarbios detalės, jų kruopštus ištapymas, tai su kiekvienu nauju sluoksnio dengimu vis daugiau konkretizuojamas tapomas objektas (21pav.), kol pasiekiamas norimas rezultatas. Kiekvienas sluoksnis dengiamas tolygiai, kad tapybos dabas atodytų vientisas ir užbaigtas (22pav.).

19 pav.

20 pav.

21 pav.

22 pav.

III. KOLEKCIJOS „HEROJAI“ ANALIZĖ

Visus kolekcijos darbus jungia personažų pažeidžiamumas kaip priešprieša tobulam superdidvyriui. Kolekcijos tematika atskleidžiama per kompozicines figūrų, portretų variacijas, iškreiptą rakursą kaip nuorodą į ekраниškumą taip pat tapomo personažo emocinę išraišką, atsispindinčią portrete (23 pav.), butaforiškumą, herojaus susigūžimą (24 pav.), deformuotų kūno proporcijų (25 pav.) ir tam tikrų detalių (26 pav.) kaip fizinio netobulumo, pažeidžiamumo išraišką. Visuose kolekcijos darbuose atsikartoja Supermeno ir Betmeno aprangos detalės nes šie herojai vieni populiariausių, tad jie pasirinkti kaip atpažįstamumo simbolis. Dominuoja raudonos ir mėlynos koloritas kaip nuoroda į Supermeno ikoną, užuomina į vakarų kultūros įtaką

„Herojus I“ - (23 pav.). Pirmame plane komponuojamas berniukas dėvintis Betmeno kostiumą. Akcentuotas vaiko portretas, kurio emocinė išraiška atskleidžia nesaugumo būseną. Fono

koloritas tamsių tonų su užuomina į naktinį miestą. Berniuko proporcijos deformuotos taip, kad asocijuotūsi su vaizdu iš anapus ekrano.

„Herojus II“ - (24 pav.) personažas su dujokauke. Herojus slepiantis savo veidą. Komponuojama ir dalis figūros. Veikėjas Betmeno sparnais, dėvintis dujokaukę, akinius, peruką, pirštines. Tuom pabrėžiamas butaforiškumas, kuriuo bandoma maskuotis, slėptis nuo išorinio pasaulio. Dirbtinumas išreiškiamas ir per sintetinę intensyvią kai kurių detalių spalvą. Nors emocijos per portretą šiame kolekcijos darbe atsisakoma vaizduoti, tačiau per šią atributiką siekta atskleisti atsiskyreliškumą, kaip baimės pasėkmę. Puodelis rankose – daugiaprasmis – nuoroda į kasdienybę, sėdėjimą priešais ekraną, siekta pabrėžti absurdiškumą santykiyje tarp herojaus dėvinčio dujokaukę ir puodelio rankose iš kurio geriama. Fonas šiame darbe šviesių tonų kaip kontrastas besislepiančiam personažui.

„Herojus III“ – (25 pav.) personažas su skėčiu. Komponuojama visa figūra. Skėtis, iškraipytos personažo galūnės (ilgos liesos rankos, trumpos kojos, apsaugos ant kelių) pabrėžia priešpriešą tarp žmogaus netobulumo, pažeidžiamumo ir superherojaus idealo. Juodas tuščias fonas išryškina personažo atsiskyreliškumą, pasiklydimą erdvėje.

„Herojus IV“ - (26 pav.) personažas su akiniais. Galvos ir rankos kompozicija siekta išreikšti judesį, skrydžio imitaciją, heroizmą. Kontrastu superdidvyrio ikonai pasirinktas personažo portretas su akiniais. Dominuoja raudonos ir melynos koloritas kaip nuoroda į Supermeno įvaizdį.

IŠVADOS

Remiantis literatūriniais, vizualiniais šaltiniais, buvo sukurta magistro diplominio darbo kolekcija, kurioje atsispindi pasirinktos tematikos aktualumas, problematika šiuolaikinėje visuomenėje. Kūrybinių darbų tematika atsiskleidė darbe per kompozicines figūrų, portretų variacijas. Rengdama kolekciją realizavau iškeltą tikslą ir uždavinius.

Domėdamasi įvairia literatūra, kitų menininkų darbais, gilinau žinias, išmokau atlikti savianalizę. Kūrybinio darbo metu sukaupia informacija remsiuosi tolimesnėje savo kūryboje .

Įdėtomis pastangomis ir darbo rezultatu esu patenkinta.

LITERATŪRA

1. Gustave Le Bon *Minios psichologija*. Vilnius: Vaga, 2011 m.
2. John Fiske *Populiarios Kultūros supratimas* Vilnius: Žara 2008 m.
3. G.Jūrevičiūtė/*Komiksų pasaulis tampa tikrove* [žiūrėta 2013 metais spalio 25d.] Prieiga internetu :<<http://www.atgimimas.lt/Kultura/2010-metai-liepos/Komiksu-pasaulis-tampa-tikrove>>
3. Joana Tabor / *Kaukės motyvas Jurgio Savickio ir Witoldo Wojtkiewicziaus kūryboje* [žiūrėta 2013m. gruodžio 15d.].Prieiga internetu: <[http://www.lti.lt/failai/Nr23_Str_Tabor\(1\).pdf](http://www.lti.lt/failai/Nr23_Str_Tabor(1).pdf)>
4. Reda Ponelienė/*Vaikų atsparumo vartotojiškai kultūrai ugdymo teorinių konstrukčių pagrindimas*

- postmodernizmo kontekste*. 2012 [nr] 18(1). [žiūrėta 2013 metais, gruodžio 20d]. Prieiga internetu: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2012~ISSN_1822-119X.N_18_1.PG_30-46/DS.002.0.01.ARTIC>
5. *12 žmonių nušovęs „džokeris“ teisme atrodė apkvaitęs* [žiūrėta 2013 metais, gegužės 25d.]. Prieiga internetu: <http://www.alfa.lt/straipsnis/15048153/12.zmoniu.nusoves.dzokeris.teisme.atrode.apkvaites=2012-07-23_20-29/>
6. *Dieve, saugok Ameriką* [žiūrėta 2013 metais, gegužės 25 d.]. Prieiga internetu: <<http://www.diena.lt/dienrastis/priedai/tvdiena/dieve-saugok-amerika-filmo-recenzija-367200>>
7. *Mitologijos bei komiksų herojai* [žiūrėta 2013 metais, gegužės 25 d.]. Prieiga internetu: <<http://matricoslabirinte.blogspot.com/2013/01/mitologijos-bei-komiksu-herojai-kaip.html>>
8. *Supermenas - amerikietiškos mitologijos numylėtinis*. [žiūrėta 2013 metais, gegužės 25d.] Prieiga internetu: <<http://www.komiksai.com/rastai.php?s=57&sub=2>>
9. D. Juozapavičiūtė /*Jauna Lietuva trumpai* [žiūrėta 2013 metais, gruodžio 20d]. Prieiga internetu: <<http://www.lfc.lt/lt/Page=ArticleList&ID=9100>>
10. *Andres Englund Interview* [žiūrėta 2013 metais, rugsėjo 27d.]. Prieiga internetu: <<http://www.neocollective.com/blog/andreas-englund-interview/>>
11. *Retired Superheroes at nursing home*, [žiūrėta 2013 metais, rugsėjo 27d.] prieiga internetu: <<http://funguerilla.com/retired-superheroes-in-nursing-home/>>.

ILIUTRACIJOS

1. <http://vimeo.com/30307440> (Prieiga 2013 12 15)
2. <http://andreasenglund.com/> (Prieiga 2013 12 15)
3. <http://mubi.com/films/super-m-adventures> (Prieiga 2013 12 18)
4. https://www.google.lt/search?q=kick+ass&espv=210&es_sm=93&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=DULbUuj-NMLCtQatw4G4Ag&ved=0CAkQ_AUoAQ&biw=1440&bih=756#facrc=_&imgdii=_&imgsrc=OeF5cqjMjzFmbM%253A%3BHVaxYmMyB1LvVM%3Bhttp%253A%252F%252Fgoodbadaverage.files.wordpress.com%252F2012%252F06%252Fkick-ass6.jpg

%3Bhttp%253A%252F%252Fgoodbadaverage.com

%252F2012%252F05%252F31%252Funiversal-close-in-on-kick-ass-2-cast-deals%252F

%3B2700%3B1800 (Prieiga 2013 12 18)

5. http://www.ldsajunga.lt/index.php?page=services/print_view&cid=111&pageID=&query=&action=filter_clients&name=&surname=&company_name=&group_id=&client_id=8063&vote_id= (Prieiga 2013 12 18)
6. <http://www.juanfranciscocasas.com/> (Prieiga 2013 12 20)
7. <https://artsy.net/artist/leah-tinari> (Prieiga 2013 12 20)
8. <http://www.trendhunter.com/trends/gilles-barbiers-lhospice> (Prieiga 2013 12 20)
9. <http://www.tapybafurman.lt/site/index.php/paveikslai/> (Prieiga 2013 12 20)
10. <http://www.gagosian.com/artists/jeff-koons> (Prieiga 2013 12 20)

PRIEDAI

Arūnas Eimulis, kadras iš filmo „Super M nuotykiai“ 2011m.

Monika Furmanavičiūtė, “Where did I go wrong?”, 2011m., 135x165 cm

Monika Furmanavičiūtė, “Where did I go wrong?”, 2011m., 135x165 cm

Jeff Koons "Hunk", 2002m.

Jeff Koon "Hunk", 2002m.

DARBŪ CIKLAS „HEROJAI“

Iš ciklo „HEROJAI“ aliejus, kartonas 120x 160 cm

Iš ciklo "HEROJAI" aliejus, drobė 130x170 cm

Iš ciklo "HEROJAI" aliejus, drobė 130x170 cm

Iš ciklo „HEROJAI“ aliejus, drobė 130x170

MAGISTRO DARBAS SKAITMENINIAME VARIANTE